

Maija Aalto-Heinilä

Lakimies
7–8/2022
s. 1031–1051

Laintulkinnan objektiivisuus episteemisten riskien hallinnan näkökulmasta

HAKUSANAT: oikeudellinen tulkinta, objektiivisuus, kriittinen lainoppi, episteeminen riski

1. Johdanto

Tieteellisyyden yhtenä tärkeimpänä kriteerinä pidetään objektiivisuutta. Pohdin artikkelissani oikeustieteen tieteellisyyttä viimeaikaisen tieteenfilosofisen objektiivisuuskeskustelun, ja etenkin niin sanotun episteemisen riskin käsitteen, näkökulmasta. Tarkastelen erityisesti oikeudellisen tulkinnan objektiivisuuden mahdollisuutta – onhan lakien tulkitseminen välttämätöntä niin lainoppia harjoittavalle oikeustieteilijälle kuin juttuja ratkaisevalle tuomarille. Kun siis jatkossa puhun oikeustieteestä, tarkoitan sillä ennen kaikkea tekstien tulkintaan keskittyvää tiedettä.

Laintulkintaa pidetään usein epätieteellisenä ja läpeensä poliittisten ja moraalisten arvovalintojen värittämänä toimintana. Etenkin niin sanotun kriittisen lainopin edustajat ajattelevat oikeussääntöjen olevan radikaalisti epämääräisiä ja oikeudellisen tulkintatoiminnan olevan erilaisten moraalisten arvostusten, poliittisten ideologioiden tai taloudellisten intressien välistä kamppailua, jossa objektiivisuus on mahdotonta.¹ Vähemmän radikaaleissakin piireissä lainopin objektiivisuutta pidetään perustavanlaatuisesti erilaisena kuin kovien luonnon-tieteiden.²

Riittävän abstraktilta tasolta katsottuna kaikissa tieteissä joudutaan kuitenkin kamppailemaan samojen epävarmuuksien kanssa, jotka juontuvat inhimillisistä tiedollisista heikkouksistamme. Ihmiset ovat taipuvaisia esimerkiksi erilaisiin

* *Maija Aalto-Heinilä*, FT, yliopistonlehtori, Itä-Suomen yliopisto.

1. CLS-liikkeen historiasta ja perusideoista, ks. Juhana Salojärvi, *A Counter-Culture of Law: Jurisprudential Change and the Intellectual Origins of the Critical Legal Studies Movement*. *The American Journal of Legal History* 59(4), 2019, s. 409–443. Suomessa tuore kriittiseen lainoppiin nojaava väitöskirja on Santtu Raitasuon *Oikeustiedettä vai asianajoa? Kriittisiä näkökulmia vero-oikeuden tutkimukseen* (Helsingin yliopisto, 2022), saatavilla verkosta osoitteesta: <https://helda.helsinki.fi/handle/10138/338284> (haettu 14.9.2022).
2. Ks. esim. Aulis Aarnio, *Tulkinnan taito*. WSOY, 2006, s. 237, ja Matti Ilmari Niemi, *Lainopillisen tiedon objektiivisuudesta*. *Lakimies* 7–8/2017, s. 950–969, 968.

ajattelun vinoumiin, toiveajatteluun tai päättelyvirheisiin. Keskeiseksi haasteeksi tieteelliselle objektiivisuudelle tulee tällöin se, miten näistä heikkouksista johdettavia *riskejä* tulisi hallita. Inkeri Koskinen on argumentoinut objektiivisuuden tarkoittavan nimenomaan sitä, että jokin episteeminen riski on onnistuneesti vältetty, tai ainakin sitä on minimoitu.³ Eri tieteissä käytetään luonnollisesti erilaisia riskinhallintastrategioita; esimerkiksi lääketieteelliseen tutkimukseen liittyvät riskit ovat erilaisia kuin historian tutkimukseen.

Suomalaisessa keskustelussa ei ole systemaattisesti tarkasteltu oikeustieteen objektiivisuutta tästä näkökulmasta.⁴ Artikkelissani kysynkin: mitkä ovat oikeudelliseen tulkintaan liittyviä keskeisiä episteemisiä riskejä, ja millaisia strategioita on kehitetty riskien minimoimiseen ja välttämiseen? Tällaisia strategioita on yllättävän monia: esimerkiksi oikeusvaltion ideaan kuuluu useita subjektiivisia vinoumia ehkäiseviä prosesseja ja rakenteita. Tästä perspektiivistä katsottuna myös oikeustieteen keskenään kiistelevien koulukuntien voidaan nähdä pohjimmiltaan olevan samalla asialla, sillä yksi tulkintatieteiden tiedollisten riskien hallinnan keino on tulkintojen alistaminen mahdollisimman monipuoliselle kritiikille. En siis artikkelissani väitä, että oikeustiede on täysin objektiivista; tavoitteeni on selvittää, millaiset tekijät uhkaavat sen objektiivisuutta ja miten noita uhkia voidaan pyrkiä välttämään.

2. Perinteinen käsitys objektiivisuudesta

On ymmärrettävää suhtautua skeptisesti oikeustieteen objektiivisuuteen, jos objektiivisuus määritellään perinteisellä tavalla, joka on hyvin vaativa. Objektiivisuuden idea on perinteisesti ymmärretty väitteen tai uskomuksen *vastaavuutena todellisuuden kanssa*. Objektiivisuus tarkoittaa tällöin todellisuuden tavoittamista sellaisena kuin se on, eräänlaista uskollisuutta tosiasioille (*faithfulness to facts*). Tällöin täytyy tietyksi olettaa, että maailmassa on olemassa jonkinlaisia puhtaita tai paljaita tosiasioita (tai olioita tai ominaisuuksia), joita tieteilijät pyrkivät kuvaamaan ja luokittelemaan. Tiede on objektiivista, kun se onnistuu tällaisessa kuvauksessa ilman, että tutkijan oma perspektiivi vääristää kuvausta. Objektiiv-

3. Inkeri Koskinen, Defending the risk account of scientific objectivity. *The British Journal for the Philosophy of Science* 71 2020, s. 1187–1207.

4. Englanninkielisessä kirjallisuudessaakin tällainen lähestymistapa oikeustieteen objektiivisuuteen on uusi, tietääkseni ensimmäinen ja ainoa hahmotelma on Matthew Burch – Katherine Furman, Objectivity in law and science: A shared rescue strategy. *International Journal of Law and Psychiatry* 64 2019, s. 60–70. Heidän fokuksensa on yleisempi kuin tämän artikkelin, jossa keskitytään ennen kaikkea oikeudellisen tulkinnan objektiivisuuteen.

suus on siis todellisuuden tavoittamista ikään kuin ”ei-minkään näkökulmasta” (*a view from nowhere*).⁵

Tällainen käsitys objektiivisuudesta johtaa ontologisten, eli olemassaoloon liittyvien, kysymysten pariin. Jos jonkin väitteen sanotaan vastaavan todellisuutta, onko silloin tuon väitteen kuvaamia olioita todella olemassa, tai onko niillä sellaisia ominaisuuksia kuin niillä väitetään olevan? Oliko esimerkiksi Cernissä vuonna 2012 havaittu alkeishiukkanen Higgsin bosoni? Oliko kesällä 2022 Suomeen rantautunut mursu kuollessaan yli 20-vuotias? Vaikka tällaisiin kysymyksiin ei ole helppo vastata ja tieteilijät saattavat kiistellä niistä, on kuitenkin luonnollista ajatella, että oikeat vastaukset eivät riipu tieteilijöiden omista mielipiteistä, vaan siitä, miten asiat todella ovat: alkeishiukkanen joko oli tai ei ollut Higgsin bosoni, ja mursu joko oli yli 20-vuotias tai sitten ei.

Jos objektiivisuudessa on kyse väitteen ja todellisuuden välisestä vastaavuudesta eli korrespondenssista, silloin väitteen pitää olla semanttiselta rakenteeltaan todellisuutta kuvaamaan pyrkivä lause, ja lauseen todeksi tai epätoiseksi tekävän asiain tilan täytyy olla riippumaton tutkijan omista käsityksistä. Perinteinen objektiivisuuskäsitys voidaan siis tarkemmin analysoida todellisuuden luonteesta oletuksia tekeväksi *metafyysiseksi* objektiivisuudeksi sekä todellisuutta kuvaavia lauseita koskeväksi *semanttiseksi* objektiivisuudeksi. Objektiivisuutta tavoittelevat lauseet eivät siis ole esimerkiksi huudahduksia tai tervehdyksiä, vaan lauseita, joissa subjekti yhdistyy predikaattiin ja joissa väitetään jotakin jostakin puhujan mielen ulkoisesta asiasta: ”tämä hiukkanen on Higgsin bosoni”, ”tämä mursu oli kuollessaan yli 20-vuotias”.⁶

Jos tieteellinen objektiivisuus ymmärretään väitteiden vastaavuudeksi todellisuuden kanssa, on luontevaa sisällyttää objektiivisuuteen myös *arvovapaus*. Kuten jo edellä mainittiin, tieteellisen objektiivisuuden ihanteena pidetään tyypillisesti sitä, että todellisuutta havainnoidaan ja kuvataan ilman, että tutkijan oma näkökulma värittää kuvausta. Etenkään tutkijan omat arvot ja ideologiat eivät saisi sotkeutua evidenssin keräämiseen ja teorioiden tai hypoteesien arviointiin. Jos esimerkiksi jonkun fyysikon esittämä teoria hylätään pelkästään siksi, että hän kuuluu johonkin etniseen vähemmistöön, teoriaa ei arvioida objektiivisesti. Tieteelliseen objektiivisuuteen ei kuulu ylipäätään minkäänlainen subjektiivisuus (onhan objektiivisuuden vastakohta nimenomaan subjektiivisuus), vaan kaikki henkilökohtaiset preferenssit, arvostukset, ennakkoluulot ja päähänpintymät pitäisi sulkea pois tutkimusta tehdessä. Perinteiseen objektiivisuuskäsitykseen

5. Julian Reiss – Jan Sprenger, Scientific Objectivity, teoksessa Edward N. Zalta (ed), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Winter 2020 Edition. <<https://plato.stanford.edu/archives/win2020/entries/scientific-objectivity/>>.

6. Erottelusta metafyyssisen ja semanttisen objektiivisuuden välillä, ks. Andrei Marmor, Three concepts of objectivity, teoksessa Andrei Marmor (ed), Law and interpretation. Oxford University Press 1995, s.177–201 sekä Matthew Kramer, Objectivity and rule of law. Cambridge University Press 2007, s.1–82.

kaatsotaankin kuuluvan nämä kolme piirrettä: uskollisuus tosiasioille, arvovapaus sekä vapaus subjektiivisista vääristymistä.⁷

3. Oikeuden objektiivisuus

Kun oikeusfilosofiassa on pohdittu oikeuden objektiivisuutta, ongelma muotoillaan yleensä kysymykseksi oikeuden määräytyneisyydestä tai *determinanssista*: onko oikeudellisiin tulkintaongelmiin olemassa oikeat ratkaisut? Tämä johtaa luontevasti kysymään, onko olemassa joitakin laintulkitsijasta riippumattomia *faktoja*, jotka määräävät sen, millaiset tulkinnan oikeuden sisällöstä ovat oikeita ja mitkä vääriä. Semanttisesta näkökulmasta tämä muotoutuu kysymykseksi oikeudellisten tekstien *merkityksestä*, Onko oikeudellinen kieli itsessään sellaista, että se asettaa rajoitteita tulkitsijalle? Onko esimerkiksi oikeudellisilla käsitteillä, kuten ”sopimus” tai ”kohtuullinen”, jokin viittauskohde reaali maailmassa, jonka löytäminen ja totuudenmukainen kuvaaminen on oikeudellisen tulkintatoiminnan tavoite?

Oikeuden objektiivisuuden pohdinta johtaa siis helposti perinteisen objektiivisuuskäsityksen mukaisiin kysymyksenasetteluihin, joissa painopiste on ontologisissa ja semanttisissa ongelmissa. Ja jos oikeuden objektiivisuutta lähestytään tästä näkökulmasta, vaihtoehtoina näyttää olevan joko jonkinlainen oikeusrealismi taikka skeptinen tai nihilistinen käsitys oikeuden objektiivisuudesta. Toisin sanoen, jotta oikeudessa voisi olla kyse subjektista riippumattoman todellisuuden kuvaamisesta – eli jotta oikeustiede täyttäisi perinteisen objektiivisuuskäsityksen kriteerit –, täytyy olettaa, että oikeudellisilla käsitteillä on jokin reaalin viittauskohde. Mutta tämä taas saattaa joidenkin mielestä johtaa niin kummallisiin tai suorastaan mielettömiin teorioihin, että vaihtoehtona on luisuminen skeptisismiin.

Oikeustiedettä on urheasti yritetty sovittaa perinteiseen objektiivisuusmuottiin. Esimerkiksi skandinaaviset realistit yrittivät, empiirisen ja positivistisen tieteen ihanteen mukaisesti, redusoida oikeusnormilauseet psykologisia tosiasioita kuvaaviksi lauseiksi.⁸ Tunnetuin vahvan oikeudellisen objektivismiin puolustaja lienee *Ronald Dworkin*, joka uskoi oikeuden determinanssiin ja myös *moraalin*

7. Inkeri Koskinen, Objektiivisuus humanistisissa tieteissa. Niin & Näin 4/2016, s. 35–42, 36; Spengler – Reiss 2020.

8. Tiivistetysti skandinaavisten realistien käsityksistä, ks. Niemi 2017, s. 956–957. Nykyisin oikeustiedettä on pyrkinyt ”naturalisoimaan” mm. Brian Leiter. Yleiskatsaus naturalistisiin analyysiin oikeudesta, ks. Brian Leiter – Matthew X. Etchemendy, Naturalism in Legal Philosophy, teoksessa Edward N. Zalta (ed), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Fall 2021 Edition. <<https://plato.stanford.edu/archives/fall2021/entries/lawphil-naturalism/>>.

objektiivisuuteen. Dworkinhan katsoi objektiivisesti oikeiden ratkaisujen riippuvan ennen kaikkea pintatason oikeuslähteiden taustalla olevista moraaliperiaatteista, jotka paitsi saavat lähteet näyttämään koherentilta kokonaisuudelta, myös esittävät ne parhaassa mahdollisessa moraalisisessa valossa.⁹ Ja moraalissa puolestaan ei ole kyse pelkästään subjektiivisista makuasioista, vaan jotkut asiat ovat objektiivisesti ottaen oikeita ja jotkut vääriä.¹⁰ Kenties pisimmälle viety teoria oikeuden objektiivisuudesta, jossa sitoudutaan vahvaan oikeudelliseen ja moraaliseen realismiin, löytyy amerikkalaiselta *Michael S. Moorelta*. Esittelen lyhyesti hänen perusajatuksiaan ennen skeptikoiden argumenttien tarkastelua.

Moore kytkee oikeuden objektiivisuuden tietynlaiseen semanttiseen teoriaan, eli käsitykseen siitä, mistä oikeudelliset termit saavat merkityksensä. Kyseessä on *Saul Kripken* ja *Hilary Putnamin* tunnetuksi tekemä niin sanottu eksternalistinen (tai kausaalinen) merkitysteoria, jota kutsutaan myös ”K–P-semantiikaksi”.¹¹ Perusidea tässä teoriassa on, että sanan merkityksen määrää sen viittauskohde eli referentti. Tätä ennen vakiintunut käsitys oli se, että sanan merkitys määräytyy sen perusteella, minkälaisen kuvauksen ihmiset referenttiin kytkevät: esimerkiksi sanan *vesi* merkitys määräytyy kuvauksen ’kirkas neste, jota voi juoda’ perusteella. Putnam kuitenkin pyrki osoittamaan tämän käsityksen virheellisyyden niin sanotun Kaksoismaa-ajatuskokeen avulla.¹² Tässä ajatuskokeessa kuvitellaan planeetta nimeltä Kaksoismaa (*Twin earth*), joka on kaikissa suhteissa muutoin samanlainen kuin oma planeettamme, mutta siellä sen substanssin, jota kutsutaan nimellä ”vesi”, kemiallinen koostumus on erilainen kuin maassa. Meillä ”vesi” viittaa substanssiin, jonka kemiallinen koostumus on H₂O, kun taas Kaksoismaassa veden kemiallinen koostumus on XYZ. Mitään muuta eroa substanssien välillä ei ole: ne näyttävät, maistuvat ja tuoksuvat samalta ja ihmiset liittävät niihin täsmälleen samanlaisia kuvauksia. Silti sana ”vesi” tarkoittaa Putnamin mukaan eri asioita maassa ja Kaksoismaassa: edellisessä sen merkitys on H₂O, jälkimmäisessä XYZ. Idea on siis se, että substanssin todellinen olemus – sen essentia – määrää sen, mitä siihen viittaava sana tarkoittaa – ja ihmiset voivat periaatteessa olla täysin tietämättömiä heidän käyttämiensä sanojen todellisista merkityksistä. Suhde kielen ja maailman välillä on siis eksternalistinen,

9. Ronald Dworkin, *Law's empire*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press 1986, s. 225–258.

10. Ronald Dworkin, *Objectivity and truth: you'd better believe it*. *Philosophy and Public Affairs* 25(2) 1996, s. 87–139.

11. Ks. Hilary Putnam, *The Meaning of Meaning*, teoksessa *Mind, Language and Reality*. *Philosophical Papers Vol. 2*. Cambridge University Press 1975, s. 215–271, ja Saul Kripke, *Naming and Necessity*, teoksessa D. Davidson – G. Harman (eds), *Semantics of Natural Language*. D. Reidel Publishing Company 1972, s. 253–335.

12. Putnam 1975, s. 223–225

eli kielenpuhujien omista uskomuksista riippumaton asia. Kuten Putnam totesi, ”Meaning’s just ain’t in the head!”¹³

Tietenkään sanat eivät alun perin kytkeydy viittauskohteisiinsa itsekseen, ilman kielenkäyttäjiä. K–P-semantiikassa sanat saavat merkityksensä siten, että ihmiset ensin nimeävät erilaisia asioita ja lajeja: he esimerkiksi löytävät jonkin uuden metallin, ja antavat sille nimen ”hopea”. Mutta tämän alkuperäisen nime-
nantamisen jälkeen sanan ”hopea” merkitys määräytyy sen perusteella, millaista hopea on todelliselta luonteeltaan, eikä sen, mitä mielikuvia ihmiset tähän sa-
naan liittävät. Hopean todellinen olemus ikään kuin kausaalisesti determinoi
siihen kytketyn sanan merkityksen; siksi tätä teoriaa kutsutaan joskus myös
kausaaliseksi merkitysteoriaksi.¹⁴

Michael Moore soveltaa tätä teoriaa myös oikeuteen ja moraaliin. Hän väittää, että esimerkiksi sanat ”oikeus” (*law*) ja ”sopimus” (*contract*) saavat merkityksensä niiden viittauskohteista, jotka ovat olemassa riippumatta siitä, mitä kielenkäyt-
täjät ajattelevat niiden olemassaolosta:

” – sellaiset lajit kuin sopimukset ja oikeus ovat olemassa riippumatta siitä, ajattelem-
meko niiden olevan olemassa, ja sanat, kuten ‘sopimus’, joita käytetään oikeudellisissa
lauseissa, ja sanat, kuten ‘oikeus’, joita käytetään oikeusteoriassa, saavat merkityksensä
näiden lajien todellisesta luonteesta, eivätkä kielenkäyttäjien konventioista.”¹⁵

Mooren tarkempi analyysi oikeudellisten ja moraalisten termien viittauskoh-
teista on hyvin kompleksinen: siinä noiden termien merkitys redusoidaan na-
turalistisiin perusominaisuuksiin (*base properties*), joiden päällä moraaliset ja
oikeudelliset ominaisuudet tai oliot ”lepäävät” ja jotka kausaalisesti selittävät
tiettyjä havaittavia ominaisuuksia, esimerkiksi tuomareiden käyttäytymistä. Ky-
seessä on niin sanottu funktionalistinen selitysmalli, jota käytetään esimerkiksi
mielenfilosofiassa. Tällöin mielelliset ilmiöt, kuten intentiot, selittyvät sellaisilla
fysikaalisilla tiloilla, joiden kausaalinen rooli on aiheuttaa tietynlaista käyttäyty-
mistä. Periaatteessa Mooren ei siis tarvitse olettaa joitakin kummallisia fysikaa-
lisesta todellisuudesta riippumattomia moraalisia tai oikeudellisia olioita, vaan
normatiivisten käsitteiden merkitys palautuu naturalistisiin ominaisuuksiin ja
ulkoisesti havaittavaan käytökseen. Redusoitu termi on ikään kuin näiden välistä
kausaalista vuorovaikutusta selittävä asia.¹⁶

13. Putnam 1975, s. 227.

14. Kripke 1972, s. 298–303.

15. “Kinds such as contracts and law exist in the world irrespective of us thinking that they exist and words like ‘contract’ used in propositions of law, and words like ‘law’ used in legal theory, take their meaning from the nature of these kinds and not from conventional guides to usage.” Michael S. Moore, *Can Objectivity be Grounded in Semantics?* Teoksessa Enrique Villanueva (ed), *Law: Metaphysics, Meaning and Objectivity*. Editions Rodopi 2007, s. 258.

16. Michael S. Moore, *Legal Reality: A Naturalist Approach to Legal Ontology*. *Law and Philosophy* 21/2002, s. 679–686. Funktionalismista ks. Janet Levin, *Functionalism*, teoksessa Edward

Mooren semanttisen eksternalismin seuraus laintulkinnalle on se, että tulkitsijan tulisi tukeutua aina parhaimpiin tieteellisiin teorioihin, kun hän selvittää jonkin termin merkitystä. Jos nimittäin oikeudellisten termien merkitys määräytyy puhujien uskomuksista riippumattoman todellisuuden luonteesta, tulisi silloin kuunnella niitä asiantuntijoita, jotka tuntevat tuon todellisuuden parhaiten. Jos oikeudessa on kiistaa esimerkiksi siitä, oliko potilas todella kuollut jo sairaalaan tuotaessa, täytyisi ”kuolema” määritellä parhaan tieteellisen käsityksen mukaisesti, eikä ihmisten arkista kielenkäyttöä tutkimalla.¹⁷ Samalla tavalla esimerkiksi termin ”sopimus” tulkinnassa ratkaisevaa on ”paras teoria sanan todellisen viittauskohteen luonteesta”¹⁸ – eli se, miten asiat kielestä ja ihmisten uskomuksista riippumattomassa todellisuudessa ovat.

Moore siis omaksuu perinteisen, vahvan objektiivisuuskäsityksen, jossa objektiivisuus on uskollisuutta tosiasioille ja joka pohjautuu metafyyssiseen realismiin. Tällöin myös oikeudellisille ja moraalisille käsitteille täytyy olettaa reaaliset, kielenkäyttäjien subjektiivisista näkemyksistä riippumattomat viittauskohteet, jotka määräävät niiden merkityksen ja joiden tavoittaminen on laintulkitsijan tehtävä. Oikeudellisiin tulkintakiistoihin on myös tällöin olemassa objektiivisesti oikeat vastaukset, vaikka kokonaan toinen kysymys on se, kykeneekö kukaan koskaan tietämään noita oikeita vastauksia.

4. Mooren objektivismin ongelmia

Jos oikeuden objektiivisuus edellyttää esimerkiksi yllä kuvatun kaltaisia oletuksia oikeudellisten ja moraalisten käsitteiden viittauskohteista, ei ole ihme, että monet kiistävät oikeudellisen tulkinnan objektiivisuuden mahdollisuuden. Eksternalistiseen semantiikkaan sisältyy, kuten näimme, aina se mahdollisuus, että ihmiset erehtyvät sanojen todellista merkityksistä. Mooren teorialla on siis se absurdlta kuulostava seuraus, että oikeustieteilijöiden joukko olisi kollektiivisesti erehtynyt siitä, millainen esimerkiksi ”sopimuksen” todellinen viittauskohde on luonteeltaan tai että sen todellinen luonne paljastuisi jonkin uuden yllättävän tieteellisen löydöksen myötä. Semanttinen eksternalismi saattaa olla uskottava selitys niin sanottuja luonnollisia lajeja (*natural kinds*) kuvaaville termeille (kuten ”vesi” tai ”hopea”), mutta tuntuu mielettömältä soveltaa sitä sellaisiin käsit-

N. Zalta (ed), The Stanford Encyclopedia of Philosophy. Winter 2021 Edition. <<https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/functionalism/>>.

17. Michael S. Moore, A Natural Law Theory of Interpretation. *Southern California Law Review* 58/1985, s. 277–398, 294.

18. Moore 1985, s 337.

teisiin, jotka kuvaavat *institutionaalisia* faktoja.¹⁹ Miten esimerkiksi se, että joku on oikeudellisia kiistoja ratkaiseva ”tuomari” tai että jokin paperinpalanen on ”rahaa”, voi olla riippumaton ihmisten uskomuksista ja käytännöistä? Paperinpalanen lakkaa olemasta rahaa, jos ihmiset kollektiivisesti lopettavat pitämästä sitä rahana, ja henkilö lakkaa olemasta tuomari, jos ihmiset lopettavat pitämästä häntä kiistojen ratkaisun auktoriteettina.

Mooren teoria paljastaa yleisemmän ongelman, joka liittyy perinteiseen objektiivisuuskäsitykseen. Miten voimme tavoittaa todellisuuden sellaisena kuin se oikeasti on, ilman, että oma perspektiivimme ja käsitejärjestelmämme on välissä sotkemassa havaintojamme? Meidän tulisi kyetä ikään kuin irtaantumaa omista nahoistamme ja astua kokonaan itsemme ja kielemme ulkopuolelle. Vain tällaisesta perspektiivistä käsin voisimme varmistua, millainen todellisuus oikeasti on ja vastaako käyttämämme kieli sitä. Mutta tällainen perspektiivi on meille mahdoton. Tai oikeammin: *ajatus* siitä on mieletön. Jo sitä ajatellessamme olemme sidoksissa kieleen, jolla ajatus ilmaistaan. Tällaisen kielen ulkoisen perspektiivin mielettömyyden osoittamista voi pitää yhtenä *Ludwig Wittgensteinin* filosofian pääsanomana.²⁰

Myös nykyisessä tieteenfilosofiassa on tunnustettu se, että ”näkökulmaa ei-mistään” on mahdoton saavuttaa, ja että tieteilijät tekevät havaintojaan ja muotoilevat hypoteesejaan aina jostakin paradigmasta tai teoreettisesta viitekehystä käsin. Havainnot ovat monin eri tavoin ”teoriapitoisia.”²¹ Mutta tarkoittaako tämän hyväksyminen samalla objektiivisuuden mahdottomuutta?

5. Skeptinen näkemys oikeuden objektiivisuudesta

Monet oikeustieteilijät eivät ole epäröineet vetää tätä johtopäätöstä. Erityisesti niin sanotun kriittisen lainopin edustajat näkevät oikeuden erilaisten subjektien tai ryhmien välisten perspektiivien kamppailukenttänä, joista mikään ei ole

19. Ks. Dennis Patterson, *Realist Semantics and Legal Theory*. Vol II *Canadian Journal of Law and Jurisprudence* 2/1989, s. 176–177.

20. Jo monitulkintaisessa varhaisteoksessaan Wittgenstein totesi, että ”Kieleni rajat merkitsevät maailmani rajoja”. Wittgenstein, *Tractatus Logico-Philosophicus*. Suom. Heikki Nyman. WSOY 1997, § 5.6. Myöhäistuotannossaan Wittgenstein kuvasi ”tyhjäksi haavekuvaksi” sitä ajatusta, että ”lause, kieli, ajattelu, maailma, ovat peräkkäin rivissä, kukin toinen toistaan täysin vastaten.” Ludwig Wittgenstein, *Filosofisia tutkimuksia*. Suom. Heikki Nyman. WSOY 1999, §§ 94, 96.

21. Idean isänä pidetään yleensä Thomas Kuhnia (Ks. Thomas Kuhn, *The Structure of Scientific Revolutions*. The University of Chicago Press 1962). Havaintojen teoriapitoisuuden eri ulottuvuuksista, ks. Petri Ylikoski – Mika Kiikeri, *Tiede tutkimuskohteena. Filosofinen johdatus tieteen tutkimukseen*. Gaudeamus 2004, s. 28–36.

sen objektiivisempi kuin toinen. Oikeudessa ”näkökulma ei-mistään” on vielä mahdollisempi ideaali kuin luonnontieteissä, sillä jo oikeudellisen tulkinnan *kohde* – lainsäätäjän säätämät oikeusnormit – on sisäisesti ristiriitainen, erilaisien intressien ja poliittisten ideologioiden kamppailun tulos.²² Kun tähän lisätään vielä tulkitsijan omien arvojen vaikutus tulkintaan sekä hyvin toisenlainen käsitys kielestä kuin esimerkiksi Moorella, näyttää oikeustieteen objektiivisuus mahdolliselta. Suomessa kriittistä lainoppia edustaa tässä lehdessäkin²³ paljon keskustelua herättänyt *Santhu Raitasuon* väitöskirja, joten käytän sitä apuna kriittisen lainopin näkemysten esittelyssä.

Kriittisen lainopin perusajatus on, että oikeus on perustavanlaatuisesti määräytymätöntä tai *indeterminanttia*.²⁴ Indeterminanssi johtuu monista eri tekijöistä. Ensinnäkin yksittäisessä oikeussäännössä käytetyillä käsitteillä ei ole tarkkoja rajoja, jotka määräisivät käsitteen sisä- ja ulkopuolelle kuuluvat asiat yksiselitteisesti, kaikissa mahdollisissa tapauksissa. *H.L.A. Hartin* puhki kulu- nutta esimerkkiä käyttäen, mitkä kaikki asiat ovat kiellettyjä, jos puistoon ei saa tuoda ”ajoneuvoja”?²⁵ Kuuluvatko esimerkiksi sähköpotkulaudat kiellon piiriin?

Lon Fuller ajatteli tulkintaepäselvyyksien ratkeavan, jos otetaan huomioon säännön taustalla oleva *tarkoitus* tai oikeutus.²⁶ Mutta tällöin voi tulla tilanteita, joissa tarkoitus ja säännön sanamuodon mukainen merkitys ajautuvat ristiriitaan. *Frederick Schauer* on puhunut sääntöjen yli- ja alikattavuudesta: säännön kirjaimellinen merkitys voi ulottua sellaisiin tapauksiin, jotka eivät vastaa säännön tarkoitusta, ja toisaalta kirjaimellinen merkitys ei välttämättä ulotu kaikkiin niihin tapauksiin, joita sen tavoitteeseen sisältyy.²⁷ Schauer itse näkee oikeudellisten sääntöjen sanamuodon mukaisen formalistisen tulkintatavan silti järkevänä vaihtoehtona, sillä säännön sanamuodon sivuuttaminen sen tausta-oikeutuksen varjolla antaisi liikaa valtaa tulkitsijoille. CLS-teoreetikko puolestaan oletettavasti sanoisi, että Schauerin valinta edustaa tietynlaisen poliittisen ideologian tai arvomaailman mukaista tulkintaa (tekstualismihan yhdistetään USA:ssa tyypillisesti konservatismiin²⁸). Toisenlaista poliittista ideologiaa kannattava voisi mieluummin päätyä säännön tavoitteen mukaiseen tulkintaan. Raitasuon mukaan

22. Roberto Mangabeira Unger, *The Critical Legal Studies Movement*. Harvard Law Review 96(3) 1983, s. 561–675, 571.

23. Ks. Lakimies 7–8/2019.

24. Raitasuo 2022, s. 35.

25. H. L. A. Hart, *Positivism and the Separation of Law and Morals*. Harvard Law Review 71(4) 1958, s. 593–629, 607.

26. Lon L. Fuller, *Positivism and Fidelity to Law – A Reply to Professor Hart*. Harvard Law Review 71(4) 1958, s. 630–672, 662–665.

27. Frederick Schauer, *Playing by the rules*. Clarendon Press 1991, s. 31–32.

28. Ks. Andrei Marmor, *The immorality of textualism*. Loyola of Los Angeles Law Review 2005, s. 2063–2079.

”Oikeuden indeterminanssi aiheutuu siitä, että ei ole olemassa ’ylemman tason’ sääntöä, joka kertoisi miten lain soveltajan on toimittava niissä tilanteissa, jossa hän voi valita useamman tulkintavaihtoehdon välillä. Loogisessa mielessä kaikkien sääntöjen kohdalla on olemassa ainakin teoreettinen poikkeamismahdollisuus, vaikka tietty tulkintavaihtoehto olisi kuinka vakiintunut tahansa ja sen ymmärrettäisiin olevan säännön sanamuodon mukainen ja vastaavan myöskin säännön tarkoitusta.”²⁹

Vaikka tulkinnan apuvälineitä laajennettaisiin ja otettaisiin mukaan myös esimerkiksi oikeuskäytäntö, tämä ei poistaisi indeterminanssia, sillä vetoaminen tosiseikoiltaan samanlaiseen oikeustapaukseen on itsessään tulkinnanvaraista: analogioita voi periaatteessa nähdä minkä tahansa asioiden välillä (ja toisaalta distinktion tekniikkaa voi soveltaa aina, jos jotakin prejudikaattia ei halua seurata).³⁰ Ja kun otetaan huomioon vielä se, että lakiteksti itsessään on poliittisten kamppailujen tulos, joka sisältää ristiriitoja ja jännitteitä, on helppo päätyä hyvin radikaaliin oikeuden määräytymättömyyteesiin ja sääntöskeptisismiin, jonka mukaan ”oikeudelliset aineistot ovat välttämättä niin tulkinnanvaraisia ja manipuloinnille alttiita, että niiden avulla voidaan perustella yhtä vakuuttavasti minkälaisia oikeudellisia lopputulemia tahansa.”³¹

Oikeuden määräytymättömyydestä seuraa, että kaikki tulkinnat ovat väistämättä *arvosidonnaisia*. Jos kerran oikeudellinen aineisto ei itsessään pakota mihinkään tiettyyn tulkintaan, tulkintavaihtoehdon valinta voi perustua vain tulkitsijan omiin moraalisiin tai poliittisiin preferensseihin tai puhtaasti egoistisiin taloudellisiin intresseihin. Jopa niin sanotut rutiiniratkaisut, jotka *tuntuvat* vain mekaaniselta säännön seuraamiselta, ovat myös arvosidonnaisia. Helppous on ennemminkin älyllistä tai moraalista laiskuutta: kukaan ei kenties ole ehtinyt tai jaksanut miettiä vaihtoehtoisia tulkintatapoja, tai sitten noudatetaan kriittikittömästi jonkin arvovaltaisen, ”symbolista pääomaa” omaavan tahon tekemää aiempaa tulkintaa.³²

Jos oikeuden sisällöstä ei voi esittää minkäänlaisia arvoneutraaleja tulkintoja, seuraa tästä, että myös oikeustiede on väistämättä arvosidonnaista. Raitasuon väitöskirjassa pyritään osoittamaan erityisesti vero-oikeudellisen tutkimuksen taustalla vaikuttavia taloudellisia intressejä. Mutta kriittisen lainopin mukaan kuka tahansa tutkija millä tahansa oikeudenalalla, kehitteli hän sitten esimerkiksi uusia yleisiä oppeja tai soveltaisi vakiintuneita doktriineja tulkinnassaan, ”edistää aina joidenkin arvojen, etujen tai politiikkojen toteutumista, oli hän

29. Raitasuo 2022, s.37.

30. Raitasuo 2022, s. 38

31. Raitasuo 2022, s. 40. Väitöskirjasta ei suoraan käy ilmi, sitoutuuko Raitasuo itse näin jyrkkään indeterminanssiin.

32. Raitasuo 2022, s. 41, 50, 53. Ks. myös Duncan Kennedy, *A Left Phenomenological Alternative to the Hart/Kelsen Theory of Legal Interpretation*, teoksessa Duncan Kennedy, *Legal Reasoning: Collected Essays*. The Davies Group Publishers 2008, s. 153–173.

tästä tietoinen tai ei.”³³ Kun oikeustieteilijät lukevat toistensa tekstejä ja käyttävät niitä omien tulkintojensa apuna, he ovat tekemisissä tekstien kanssa ”jossa on työstetty raakaa säädösmateriaalia erilaisten arvojen ja intressien mukaiseen suuntaan.”³⁴ Oikeustieteessä on siis kyse ”tietynlaisen arvosidonnaisen näkökulman omaksumisena oikeuteen.”³⁵ Aiemmin esitellyn perinteisen objektiivisuuskäsityksen perusteella oikeustiede ei siis voi olla objektiivista: perinteisen käsityksen mukaanhan objektiivisuus edellyttää arvovapautta.

Kriittistä lainoppiakin voi kuitenkin tarkastella kriittisesti. Esimerkiksi siitä, että joidenkin käsitteiden merkitys on joissakin tilanteissa epäselvä, ei seuraa, että kaikkien käsitteiden merkitys on kaikissa tilanteissa määräytymätön. Pelkkä looginen mahdollisuus epäselvyyteen minkä tahansa käsitteen kohdalla ei tarkoita tuon mahdollisuuden aktualisoitumista koko ajan. Kriittiset lainoppineetkin joutuvat olettamaan kielen, joiden merkitykset ovat suurimman osan ajasta vakiintuneita ja itsestään selviä, jos he haluavat kielellisesti kommunikoida näkemyksiään muille. Voidaan myös kysyä, voiko kriittinen lainoppi olla *kriittistä*, jos siinä kiistetään objektiivisuuden idea kokonaan. Eikö tällöin jouduta vain toteamaan, että oikeudesta voi esittää lukemattomia erilaisia tulkintoja, jotka pohjautuvat ihmisten ja ryhmien erilaisiin arvotuksiin, mutta ei ole olemassa mitään toisen tason sääntöjä, joilla erilaisten tulkintojen paremmuutta voisi arvioida? Korkeintaan tulkintojen taustalla vaikuttavat arvot ja intressit voidaan paljastaa ja *todeta*, mutta niitä ei voi kritisoida – ellei sitten kriittinen lainoppinut usko siihen, että jotkut arvot tai intressit ovat hyväksyttävämpiä kuin toiset. Tällöin kuitenkin luovutaan radikaalista subjektiivisuudesta ja oletetaan, että jotkut asiat ovat objektiivisesti ottaen oikeampia kuin toiset.

Tarkastelen tässä artikkelissa kriittistä lainoppia kuitenkin mieluummin positiivisessa kuin kriittisessä valossa. Yritän osoittaa, että kriittiset lainoppineet ovat itse asiassa oikeuden objektiivisuuden *asialla* mieluummin kuin sitä vastaan. Kriittistä lainoppia voidaan tarkastella sellaisen objektiivisuuskäsityksen kautta, jossa objektiivisuuden lisääminen kytkeytyy erilaisten tiedollisten riskien tunnistamiseen ja hallintaan. Esittelen tätä ajatusta seuraavaksi.

6. Objektiivisuus episteemisten riskien hallintana

Edellinen keskustelu on paljastanut, että perinteisen tieteellisen objektiivisuuskäsityksen soveltaminen oikeustieteeseen johtaa helposti joko monimutkaisiin

33. Raitasuo 2022, s. 47.

34. Raitasuo 2022, s. 53.

35. Raitasuo 2022, s. 53.

arkijärjen vastaisia semanttisiin ja ontologisiin teorioihin, jotka paitsi ovat filosofisesti ongelmallisia, tuskin myöskään auttavat käytännön tulkintatyötä tekevää tuomaria tai oikeustieteilijää, tai sitten radikaaleihin väitteisiin oikeudellisten tulkintojen subjektiivisuudesta ja arvosidonnaisuudesta, jolloin hintana on oikeustieteen tieteellisyyden kyseenalaistaminen.

Perinteinen objektiivisuuskäsitys on kuitenkin alettu ymmärtää liian vaativaksi myös muiden tieteiden – jopa niin sanottujen kovien luonnontieteiden – kohdalla. Kuten jo aiemmin mainittiin, nykyisessä tieteenfilosofiassa tiedostetaan se, että tutkijoiden omaksumat erilaiset teoreettiset viitekehykset, paradigmat ja peruskäsitteet vaikuttavat siihen, millaisia havaintoja he todellisuudesta tekevät; täysin perspektiivitöntä tieteellistä näkökulmaa todellisuuteen ei ole. Yksittäisen tutkijan perspektiivin rajoittuneisuutta, ja hänen mahdollisesti omaksumiensa ennakkoluulojen vinouttavaa vaikutusta, on toki pyritty hallitsemaan kehittämällä sellaisia tieteellisiä *proseduureja*, joita seuraamalla kuka tahansa tutkija päätyisi samaan lopputulokseen. Mutta kuten etenkin feministiset tieteenfilosofit ovat osoittaneet, joskus kokonainen tutkijaryhmä voi jakaa saman ennakkoluulon tai ajattelun vinouman tiedostamattaan. Kuuluu esimerkiksi kädellisten käyttäytymisen tutkiminen, jossa 1900-luvun puoliväliin asti miesvaltainen tutkijayhteisö keskittyi etupäässä ”alfaurosten” tutkimiseen ja näki vallitsevien sukupuoliroolien mukaisesti naarasapinat passiivisina ja alistuvina. Naistutkijoiden määrän lisääntyessä tutkimuksessa alettiin kiinnittää huomiota myös naaraiden käyttäytymiseen ja niiden havaittiin olevan paljon aktiivisempia toimijoita kuin aiemmin oletettiin.³⁶ Tieteen arvovapautta ei myöskään enää pidetä mahdollisena. Arvot vaikuttavat tieteessä monilla eri tasoilla, aina tutkimusaiheiden valinnasta ja rahoittamisesta hypoteesien hylkäämiseen tai hyväksymiseen liittyviin eettisiin pohdintoihin asti.³⁷

Tieteellisen objektiivisuuden käsitteestä ei kuitenkaan ole luovuttu. Sen sijaan on siirrytty ontologisista ja semanttisista (eli todellisuuden ja kielen väliseen korrespondenssiin liittyvistä) kysymyksistä tarkastelemaan mieluummin tieteilijöiden itsensä ominaisuuksia sekä niitä prosesseja, joilla tietoa tuotetaan. Huomiota on alettu kiinnittää varsinkin niihin heikkouksiin, joita meillä ihmisinä olentoina väistämättä on, sekä siihen, miten tiedollisista puutteistamme johtuvia riskejä voisi hallita.

Riskien tunnistamiseen ja hallintaan keskittyvää objektiivisuuskäsitystä on kehittänyt ja puolustanut ennen kaikkea suomalainen tieteenfilosofi Inkeri Koskinen. Koskisen mukaan objektiivisuuden käsitteen tulisi olla sellainen,

36. Ks. esim. Gillian Barker – Philip Kitcher, *Philosophy of science: a new introduction*. Oxford University Press 2014, s. 108–109.

37. Tieteen arvosidonnaisuudesta ks. Koskinen 2016; Spengler – Reiss 2020; Heather Douglas, *Values in Social Science*, teoksessa Nancy Cartwright – Eleonora Montuschi (eds), *Philosophy of Social Science: A New Introduction*. Oxford University Press 2015, s. 162–182.

josta on myös jotakin käytännön hyötyä.³⁸ Tällöin metafyyminen tarkastelutapa ei välttämättä vie pitkälle (kuten esimerkiksi Mooren semanttinen teoria oikeudellisten käsitteiden objektiivisista merkityksistä osoitti). Objektiivisuus tulee myös nähdä asteittaisena eikä absoluuttisena ominaisuutena: asiat voivat olla enemmän tai vähemmän objektiivisia sen sijaan, että ne joko ovat täysin objektiivisia tai täysin subjektiivisia. Tällöin objektiivisuus on heikompi ominaisuus kuin totuus tai varmuus: objektiivisuuden idea täytyy sovittaa yhteen inhimillisen erehtyväisyyden kanssa.³⁹ Keskeistä objektiivisuudelle onkin tällöin se, kuinka hyvin olemme tunnistanee erilaisia tiedollisia heikkouksia ja riskejä ja millaisia riskinhallintastrategioita tieteessä on kehitetty. Eri konteksteissa voi olla erilaisia riskejä, ja niitä pyritään minimoimaan erilaisilla strategioilla. Tästä näkökulmasta esimerkiksi luonnontieteelliseen perustutkimukseen voi liittyä erilaisia riskejä kuin sellaiseen yhteiskuntatieteelliseen tai oikeustieteelliseen tutkimukseen, jonka tuloksilla on välitöntä vaikutusta joidenkin ihmisten elämään. Koskinen tiivistää objektiivisuuden ”riskikäsitteen” seuraavasti:

”Kun kutsumme X:ää objektiiviseksi, ... Sanomme, että tukeudumme (*rely on*) siihen, ja että muidenkin tulisi tukeutua siihen. Mutta sana ’objektiivisuus’ liittyy vain tietynlaiseen tukeutumiseen: sellaiseen, joka perustuu uskomukseemme, että tiedollisista heikkouksistamme johtuvia tärkeitä episteemisiä riskejä on onnistuneesti vältetty.”⁴⁰

Missä mielessä me olemme epätäydellisiä tiedollisia toimijoita? Kognitiivisessa psykologiassa ja argumentaatioteoriassa on tunnistettu monia erilaisia ajattelun vinoumia ja päättelyvirheitä. Meillä on esimerkiksi tapana etsiä vain omia hypoteesejamme tukevaa evidenssiä (ns. vahvistusharha); suhtaudumme samoihin tosiasioihin eri tavalla riippuen siitä, miten nuo faktat meille esitetään tai miten ne ”kehystetään”; muodostamme uskomuksia liian nopeasti ensivaikutelmien perusteella; olemme taipuvaisia toiveajatteluun; yliarvioimme usein omia kykyjämme, tai jonkin auktoriteettiaseman saaneen tahon osaamista; ja vastaavasti aliarvioimme sellaista ihmisryhmää edustavan henkilön osaamista, jota emme ole tottuneet näkemään asiantuntijan roolissa; emme osaa kunnolla hahmottaa todennäköisyyksiä, ja niin edelleen.⁴¹

Heikkouksia voi kuvata tiedollisina *paheina* (*epistemic vices*) eli ei-toivotavina tai epäsuotuisina luonteenpiirteinä tai käyttäytymistäipumuksina. Tie-

38. Koskinen 2020, s. 1190

39. Koskinen 2020, s. 1190, 1201.

40. When we ... call X objective, we endorse it. We say that we rely on X, and that others should do so too. But the word ’objective’ is reserved for a specific type of reliance: it is based on the belief that important epistemic risks arising from our imperfections as epistemic agents have been effectively averted.” Koskinen 2020, s. 1196.

41. Ks. esim. Daniel Kahneman, *Thinking fast and slow*. Penguin Books 2011 ja Howard J. Ross, *Everyday bias: identifying and navigating unconscious judgment in our daily lives*. Updated edition. Rowman & Littlefield 2020.

dollisina paheina voi pitää esimerkiksi ahdasmielisyyttä, dogmaattisuutta, herkkäuskoisuutta, älyllistä epärehellisyyttä, itsepetosta, laiskuutta, pinnallista ajattelua ja taikauskoisuutta.⁴² Kaikkein pirullisinta on, että monet vinoumat ja paheet voivat olla kollektiivisia. Jo aiemmin mainittiin esimerkkinä kokonaisen tutkijaryhmän jakamat seksistiset oletukset siitä, miten uros- ja naarasapinat käyttäytyvät. Samalla tavalla ihmisillä voi olla kollektiivisia tiedostamattomia ennakkoluuloja erilaisia ihmisryhmiä kohtaan. *Miranda Fricker* kutsuu *tiedolliseksi epäoikeudenmukaisuudeksi (epistemic injustice)* marginalisoitujen ja alistetussa asemassa olevien ihmisten tiedollisten kykyjen vähättelyä tai tukahduttamista.⁴³ Yksi tällaisen epäoikeudenmukaisuuden muoto on se, että vaikkapa ikään, sukupuoleen tai etnisyyteen perustuvan ennakkoluulon takia jonkin henkilön väitteitä ei pidetä uskottavina, tai käänteisesti, jonkin henkilön sanomisia yliarvostetaan samoista syistä.

Millaisia riskejä tämänkaltaiset vinoumat ja tiedolliset paheet aiheuttavat erityisesti oikeudellisessa tulkintatoiminnassa? Entä miten näitä riskejä voitaisiin minimoida? Seuraavassa hahmottelen asiaa hyvin alustavasti – jo edellä sanotun perusteella lienee selvää, että riskien tunnistamiseen ja niitä minimoivien strategioiden kehittelyyn ja arviointiin tarvitaan koko tiedeyhteisöä.

7. Oikeudellisen tulkinnan objektiivisuus

Tarkastelen ensin oikeudellisen ratkaisutoiminnan kontekstia. Oletan tässä, että länsimaisten demokratioiden oikeudelliseen itseymmärrykseen kuuluu ajatus, että oikeudenkäyttö *pyrkii* olemaan objektiivista eli että se ei ole pelkkä mielivaltainen pakottamisjärjestelmä.⁴⁴ Oletan tuohon itseymmärrykseen kuuluvan myös sen, että oikeudelliset ratkaisijat ovat lähtökohtaisesti sidottuja tiettyihin kirjoitettuihin oikeuslähteisiin: he eivät voi ainakaan avoimesti perustaa ratkaisujaan ensisijaisesti esimerkiksi tähtien asentoihin tai tarot-kortteihin. Toimivassa demokratiassa kansalaisten on voitava luottaa siihen, että heidän valitsemiensa kansanedustajien säätämät lait ovat aidosti merkityksellisiä ja ne sitovat lainso-

42. Tiedollisista paheista, ks. esim. John Turri – Mark Alfano – John Greco, *Virtue Epistemology*, teoksessa Edward N. Zalta (ed), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Winter 2021 Edition. [/<https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/epistemology-virtue/>](https://plato.stanford.edu/archives/win2021/entries/epistemology-virtue/).

43. Miranda Fricker, *Epistemic injustice*. Oxford: Oxford University Press 2007.

44. Kuten Gonzalo Villa Rosas ja Jorge Luis Fabra-Zamosa toteavat, “without the quest for objectivity...law would be nothing more than an irrational coercive mechanism.” Gonzalo Villa Rosas – Jorge Luisa Fabra-Zamosa, *Introduction: The meanings of ‘objectivity’*, teoksessa Gonzalo Villa Rosas – Jorge Luisa Fabra-Zamora (eds), *Objectivity in Jurisprudence, Legal Interpretation and Practical Reasoning*. Edward Elgar Publishing 2022, s. 1–29, 11.

veltajia. Yksi tärkeä osa oikeuden ideaan kuuluvaa objektiivisuuspyrkimystä on siis tulkita lakeja mahdollisimman objektiivisesti – eli sillä oletuksella, että niissä ilmaistaan jotakin, mikä ei ole pelkästään laintulkitsijan itse päätettävissä, vaan joka hänen täytyy pyrkiä säilyttämään tulkinnassaan. Tulkinnan *käsitteeseen* kuuluu jonkin alkuperäisen (ajatuksen tai merkityksen) säilyttämisen idea, vaikkakin usein myös sen uudelleenmuotoilu.⁴⁵ Ei siis ole mielekästä puhua tulkinnasta ilman jotakin kohdetta, johon tulkinta kohdistuu; tällainen minimaalinen ontologinen oletus tulkinnan objektiivisuudesta puhuttaessa on tehtävä.

Mutta nyt kiinnostuksen kohteena ei siis ole tulkittavan kohteen, eli tässä tapauksessa oikeudellisten tekstien merkitysten, ontologinen luonne, vaan oikeudelliset tulkitsijat. Sikäli kuin oikeudelliset päätöksentekijät ovat ihmisiä, on aina olemassa riski, että he tekevät esimerkiksi hätiköityjä päätöksiä, ovat dogmaattisia tai huolimattomia tai että heillä on tiedostamattomia ennakkoluuloja joitakin ihmisryhmiä kohtaan. Näiden riskien toteutuessa oikeudelliset tulkinnat voivat olla selvästi virheellisiä, epäoikeudenmukaisia tai vähintäänkin huonosti perusteltuja. Miten riskiä voisi hallita, ja näin lisätä ihmisten luottamusta siihen, että oikeudenkäyttö ei ole pelkkää mielivaltaa, vaan oikeusäännöllä on aidosti väliä?

Oikeudellisen ratkaisutoiminnan monia jo olemassa olevia proseduureja voi itse asiassa pitää juuri ratkaisijan tiedollisten kykyjen vahvistamiseen tähtäävinä strategioina. Yksi tällainen proseduuri on vaikkapa velvollisuus kuulla kaikkia asiaan liittyviä osapuolia (ja noiden osapuolien oikeus saada oikeudellista apua, jotta he osaavat paremmin ilmaista asiansa). Toinen on tuomarin velvollisuus perustella päätöksensä, jossa on otettava kantaa osapuolten esittämiin argumentteihin. Näin tuomari on pakotettu ainakin jossain määrin miettimään tulkintojaan useammasta eri näkökohdasta ja ylipäätään pohtimaan asiaa paljon huolellisemmin kuin tavallisessa arkikeskustelussa. Oikeudellisista ratkaisuista on mahdollisuus valittaa; tämä on yksi strategia yrittää ehkäistä liian hätiköityjä tai puolueellisia argumentteja. Juttuja ratkaistaan etenkin ylemmissä oikeusasteissa monijäsenisissä paneeleissa, jolloin saadaan mukaan useampi kuin yksi näkökulma, ja näin voidaan ehkäistä yksittäisen tuomarin tiedollisia heikkouksia. Ratkaisut ovat julkisia ja kaikkien saatavilla ja tällöin niiden laatuun oletettavasti panostetaan enemmän, eli pyritään ajattelemaan kriittisemmin ja huolellisemmin kuin jos päätökset perusteluineen voisi pitää salassa. Vaikka valitustie loppuu aikanaan, ylimpien tuomioistuinten päätöksiä voi silti jälkikäteisesti arvioida kriittisesti. Jo itse ratkaisussa eri mieltä olevilla tuomareilla on mahdollisuus tuoda oma käsityksensä esiin – tätä voi pitää eräänlaisena tuomarikunnan omana vertaiskriittikkinä. Ja oikeusoppineiden tiedeyhteisöllä on ratkaisujen jälkikäteisarvioinnissa tietenkin merkittävä rooli. Luonnollisesti

45. Ks. Julie Dickson, *Interpretation and Coherence in Legal Reasoning*, teoksessa Edward N. Zalta (ed), *The Stanford Encyclopedia of Philosophy*. Winter 2016 Edition. <<https://plato.stanford.edu/archives/win2016/entries/legal-reas-interpret/>>

tiedollisia heikkouksia pystytään paremmin hallitsemaan myös sillä keinolla, että oikeudelliseen ratkaisutoimintaan on käytettävissä riittävästi aikaa ja resursseja.

Monet tässä mainitut prosessit ovat tuttuja *oikeusvaltion* ideaan sisältyviä piirteitä. Oikeusvaltion idean voikin hahmottaa kokoelmana erilaisia strategioita, jotka paitsi ehkäisevät vallan keskittymistä ja väärinkäyttöä, myös pyrkivät minimoimaan inhimillisiä tiedollisia puutteita oikeudellisessa tulkintatoiminnassa (vaikka strategioita ei olisi tietoisesti alun perin tätä varten kehitetty).⁴⁶ Raitasuon kriittistä lainoppia edustavassa väitöskirjassa sitä, että yksittäisessä ratkaisussa eri osapuolilla on erilaisia argumentteja tai sitä, että joskus päätökset muuttuvat ylemmissä oikeusasteissa tai sitä, että julkaistuissa päätöksissä on joskus tuomareiden eriäviä mielipiteitä, pidetään osoituksena oikeuden indeterminanssista.⁴⁷ Toisella tavalla tarkasteltuna se, että tuomareilla on mahdollisuus saada oma eriävä näkemyksensä kirjatuksi tai että päätöksistä voidaan valittaa tai että juttua ratkaistaessa osapuolet saavat esittää eri suuntiin vetäviä argumentteja, nimenomaan lisäävät oikeuden objektiivisuutta. Jos valittaminen tai eriävien mielipiteiden esittäminen ei olisi *sallittua* – jos tällaisia prosesseja ei olisi sisäänrakennettu oikeusjärjestykseen – oikeudenkäyttö olisi huomattavasti alttiimpaa vain jonkin tietyn intressiryhmän vallankäytölle.

Näiden prosessien katveeseen jää toki paljon tilaa tulkitsijan yksilöllisille valinnoille. Niin tutkija kuin tuomarikin kohtaa esimerkiksi monitulkinsaisia lainkohtia, joissa pitää miettiä vaikkapa jonkin käsitteen merkityksen rajoja. Tässä yksi tiedollisia heikkouksia minimoiva strategia ovat oikeustieteen vakiintuneet tulkintasäännöt. Oikeudellisen tulkinnan objektiivisuuteen skeptisesti suhtautuva voisi tässä kohdassa huomauttaa, että oikeusyhteisössä usein kiistellään siitä, mikä tulkintasääntö pitäisi asettaa etusijalle tai mitkä tulkintasäännöt ylipäätään ovat sallittuja.⁴⁸ Vaikka tulkintasääntöjen luettelointi on erilaisia, tietty yhteinen ydin, joka koostuu tekstuaalisesta, tavoitteellisesta ja systemisestä tulkintametodista, näyttää kuitenkin olevan varsin universaali (vaikka näistä säännöistä ei juuri näitä nimityksiä käytettäisikään).⁴⁹ Ja sikäli kuin kyseessä on kirjoitettuun lakiin perustuva oikeusjärjestelmä, *säädösteksteillä* on oltava painava merkitys; muutoin lakikirjat (tai nykyisin, sähköiset säädöskokoelmat) voisivat yhtä hyvin koostua tyhjästä sivuista. On itsensä kumoavaa väittää, että

46. Ks. Frank Zenker – Christian Dahlman, Debiasing and the rule of law, teoksessa E.T. Feteris – H. Kloosterhuis – H. J. Plug – C. E. Smith, Legal argumentation and the rule of law. Eleven International Publishing 2016, s. 217–229.

47. Raitasuo 2022, s. 54.

48. Kiitän anonymia arvioijaa tästä hyvästä huomautuksesta.

49. Ks. esim. Ari Hirvonen, Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 2011, s. 39–40; James Holland – Julian Webb, Learning Legal Rules. Oxford University Press 2019, s. 270; Dennis Patterson, Normativity and Objectivity in Law. William and Mary Law Review 2001, s. 352–354; ja Reinhold Zippelius, Introduction to German Legal Methods. Carolina Academic Press 2008, s. 59–62.

kirjoitettu laki ei rajoittaisi tulkitsijaa millään lailla, vaan sille voisi antaa minkä tahansa merkityksen;⁵⁰ tällöin tuota tulkintaa lukeva voisi myös antaa sille minkä tahansa merkityksen, eikä millään tulkinnalla tällöin olisi mitään väliä. Voidaan siis väittää, että tulkintasääntöjen etusijajärjestyksestäkään ei vallitse radikaalia erimielisyyttä: lain sanamuodosta lähtevän tulkinnan puolesta on kirjoitetun lain järjestelmissä oltava vahva oletama – miksi kirjoitettuja lakeja muuten olisi.

Hankalissa oikeustapauksissa on tietysti usein kyse siitä, että pelkkä sanamuoto on monitulkintainen tai epäselvä. Juuri silloin tulkintakaanoneiden tarve aktualisoituu. Tulkinnan objektiivisuutta lisää silloin, jos vakiintuneita tulkintasääntöjä käytetään yhdessä, eikä tyydytä pelkästään yhteen sääntöön (ei esimerkiksi tyydytä vain tarkistamaan epäselvän termin merkitystä sanakirjasta), vaan vertaillaan eri sääntöjen tuottamia ratkaisuja ja valitaan tulkinta, joka saa tukea mahdollisimman monesta suunnasta. Käytännössä tämä siis tarkoittaa tulkinnan tukena käytettävien lähteiden joukon laajentamista – eli sellaisten tiedollisten *hyveiden* kuin huolellisuuden, kärsivällisyyden, tarkkavaisuuden tai tunnollisuuden harjoittamista.

Tulkinnan objektiivisuuden lisäämiseksi ei välttämättä riitä kuitenkaan pelkästään lähdeaineiston kasvattaminen, vaan olennaista on myös se, *miten* lähteitä luetaan. Millä tavalla, ketä silmällä pitäen esimerkiksi lain esityöt on kirjoitettu? Entä mistä näkökulmasta toisten oikeustieteilijöiden tulkintasuositukset on kirjoitettu? Etenkin tässä kohdassa kriittisen lainopin huomiot ovat tärkeitä. Raitasuo kehottaa miettimään aina sitä *tutkijapositiota*, josta käsin oikeustieteelliset tutkimukset on kirjoitettu. Edustaako tutkija jotakin instituutiota, joka on sitoutunut edistämään jonkin tietyn ryhmän etuja? Millaisiin lähteisiin tutkija viittaa? Edustavatko ne pelkästään jonkin tietyn koulukunnan tai muulla tavalla valikoituneen ryhmän näkemyksiä? Onko epäiltävissä, että joitakin ilmeisiä vasta-argumentteja on jätetty huomiotta?⁵¹ Etenkin niin sanotun systemaattisen tulkintakaanonin käyttö johdattaa oikeuskirjallisuuden pariin, sillä juuri oikeuden systematisointi on yksi oikeustieteen keskeinen tehtävä. Tällöin tulkitsijalla on siis oltava oikeuskirjallisuuden kriittistä lukutaitoa, sillä yleisiä oppeja ja systematisointeja voidaan laatia erilaisista näkökulmista käsin.⁵²

Nämä kaikki strategiat soveltuvat joko suoraan tai analogisina myös pelkästään oikeustieteellistä tutkimusta tekevän (eikä siis juttuja ratkaisevan) tulkitsijan

50. Tällaista radikaalia ajatusta sanojen kirjaimellisten merkitysten olemattomuudesta on yrittänyt puolustaa Stanley Fish, *There Is No Textualist Position*. *San Diego Law Review* 42(2) 2005, s. 629–650.

51. Ks. Raitasuo 2022, s. 86–88. Myös Ida Koivisto on puhunut oikeustieteen ”tiedelähdeopista” eli ohjeistuksesta liittyen siihen, miten oikeustieteilijän tulee lukea ja arvottaa erilaisia tieteellisiä lähteitä. Ks. Ida Koivisto, Pitäisikö oikeustieteessä puhua oikeuslähdeopin lisäksi myös tiedelähdeopista? *Oikeus* 1/2021, s. 102–109.

52. Tätä korostaa Thomas Wilhelmsson, *Sosiaalisen siviilioikeuden metodiset lähtökohdat*, s. 339–358 teoksessa Juha Häyhä toim.), *Minun metodini*. *WSLT* 1997, s. 344–345.

työkaluiksi. Tutkijan tiedollisiin hyveisiin kuuluu omien väitteiden koetteleminen ja vasta-argumenttien miettiminen siinä missä tuomarinkin. Jos tutkija ei omia tulkintasuosituksiaan koskaan julkaise tai esittele muille, on tietysti vaikea arvioida kuinka hyvin perusteltuja ne ovat. Vasta tiedeyhteisön toimintaan osallistuminen mahdollistaa yksittäisen tutkijan tiedostamatta tehtyjen virheiden tai ajatusvinoimien paljastumisen – olettaen, että tiedeyhteisön prosessit ovat kunnossa. Noihin prosesseihin ja käytäntöihin kuuluu esimerkiksi foorumit, jossa kriittistä keskustelua voi käydä, vertaisarviointi, valmius muuttaa käsityksiä, jos kritiikki antaa siihen aiheita, sekä asennoituminen kaikkiin lähtökohtaisesti yhdenvertaisina keskustelukumppaneina siten, että kenenkään mielipiteitä ei väheksytä jo ennakolta esimerkiksi henkilön poliittisen taustan tai sukupuolen takia.⁵³

Tiivistetysti voi todeta, että keskeinen yksittäisen tuomarin tai oikeustieteilijän subjektiivisia tiedollisia heikkouksia ehkäisevä keino on tulkintojen alistaminen jonkin laajemman *yhteisön* arvioitavaksi. Mutta entä jos koko tuomari- tai tutkijayhteisö jakaa samat vinoumat? Esimerkiksi Suomessa yliopistokoulutus, ja sitä myötä myös juristikoulutus, on edelleen vahvasti periytyvää, ja perinteisten oikeudenalojen professuureista enemmistö on miesten hallussa.⁵⁴ Onko tämä mahdollisesti vaikuttanut vakiintuneisiin tulkintatapoihin, tutkimuskohteisiin, yleisiin oppeihin tai tieteenalan keskeisiin teoreettisiin käsitteisiin? Tieteenalalla, jossa operoidaan käsitteillä – jossa keskeinen tutkimustulos voi olla jonkin uuden käsitteen luominen – yksi keskeinen riski on juuri se, että käsite tiedeyhteisön huomaamatta heijastaa joitakin ajattelun vinoumia.⁵⁵ Esimerkiksi *Ngair Naffine* on kritisoinut länsimaisen oikeudellisen ajattelun oikeussubjektin (*legal person*) käsitettä siitä, että subjektiksi oletetaan rationaalinen, vammautumaton mies, jonka fyysisistä ja psyykkistä eheyttä laki suojelee. Tähän kuvaan ei sovi esimerkiksi raskaana olevan naisen keho, jossa kaksi kehoa sulautuu toisiinsa ja oma keho ei ole täysin omassa kontrollissa.⁵⁶ *Pauli Rautiainen* ja *Ida Koivisto* ovat puolestaan kiinnittäneet huomiota siihen, millä tavalla oikeus luo erilaisia litteitä, yhden ominaisuuden ympärille muodostuvia hahmoja, jonka avulla hahmon oikeudet ja velvollisuudet jäsennetään ja hahmoa hallitaan.⁵⁷

53. Helen Longino, *Science as Social Knowledge*. Princeton: Princeton University Press 1995, s. 76–78.

54. Ks. Liisa Nieminen – Päivi Tiilikka – Tarja Tuononen, Yliopistokoulutus ja tasa-arvo – millä tavoin koulutus tukee tai estää tasa-arvoisuutta ja oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa? *Oikeus* 2/2014, s. 215–221.

55. Ks. Koskinen 2020, s. 1196.

56. Ngair Naffine, Hidden presuppositions and the problem of paradigm person. *Revus – Journal for constitutional theory and philosophy of law* 2021, <https://journals.openedition.org/revus/6953>.

57. Pauli Rautiainen – Ida Koivisto, Oikeuden maailmaan kuviteltu ihminen ja hänen itsensärajat. *Oikeus* 4/2018, s. 465–481.

Miten tiedostamattomia *kollektiivisia* vinoumia sitten voitaisiin paljastaa tai ennaltaehkäistä?

Ensimmäinen askel on tietysti ylipäätään tiedostaa, että oma tai oman yhteisön ajattelu voi olla ennakkoluuloista tai puolueellista. Tiedostamattomien ennakkoluuloisten stereotyyppien paljastumiseksi on kehitetty testejä,⁵⁸ samaten tekniikoita, joilla stereotyyppioista voi yrittää päästä eroon (esimerkiksi altistamalla sellaisille tilanteille ja asioille, jotka ovat ristiriidassa stereotyyppian kanssa: jokin negatiivisia miellelyhtymiä aiheuttava asia yhdistetäänkin positiiviseen tilanteeseen.)⁵⁹ Kaikkein tärkein keino on kuitenkin oikeudellisen yhteisön (laajassa mielessä ymmärrettynä) moninaisuuden ja diversiteetin lisääminen. Vain riittävän moniääninen ja monipuolinen yhteisö, jossa kritiikin esittämisen ja vastaanottamisen käytännöt ovat kunnossa, voi paljastaa mahdollisia ajattelun vinoumia tai piileviä premissejä – eikä tästäkään tietysti aina ole takeita. Tällöin objektiivisuutta lisää juuri se, että tieteenalalla on erilaisia keskenään kilpailevia koulukuntia, jotka pakottavat jatkuvasti kaikkia reflektoimaan kriittisesti omia perusoletuksiaan. Tässä mielessä esimerkiksi kriittisellä lainopilla on tärkeä rooli, koska se pakottaa oikeustieteilijöitä miettimään erilaisten oikeudellisten tulkintojen taustalla mahdollisesti vaikuttavia poliittisia tai taloudellisia intressejä.

Oikeustieteessä on erityisenä haasteena se, että oikeudelliset tulkinnat vaikuttavat myös joko suoraan tai välillisesti lakien kohteena oleviin ihmisiin. Tiedeyhteisön diversiteetin myötä voi paljastua ajattelun vinoumia, joita ei välttämättä kuitenkaan voi liian äkinäisillä liikkeillä korjata, jos ihmiset odottavat oikeudenkäytöltä ennustettavuutta ja vakautta.⁶⁰ Linjanmuutoksia vakiintuneissa tulkintatavoissa täytyy siis punnita myös lainkäytön ennakoitavuutta vasten ja isojen korjausliikkeiden täytyy kenties tapahtua hitaammin kuin muissa tieteissä. Mutta tämän varjolla selviää subjektiivisiin vinoumiin perustuvia epäoikeudenmukaisia tulkintoja, käsitteitä tai doktriineja ei saa kuitenkaan jättää korjaamatta.

58. Esim. Implicit Association Test (IAT), <https://implicit.harvard.edu/implicit/takeatest.html> (haettu 15.9.2022)

59. Ks. John F. Irwin – Daniel L. Real, *Unconscious Influences on Judicial Decision-Making: The Illusion of Objectivity*. *McGeorge Law Review* 42(1) 2010, s. 1–18.

60. Diversiteetin myötä voimistuvan tulkintadoktriinien muutospainoiden sekä oikeuden koherenssein idealin välisestä jännitteestä, ks. Joanne Conaghan, *Gender, Law and Jurisprudence*, teoksessa Rosemary Auchmuty (ed), *Great Debates in Gender and Law*. Palgrave Macmillan 2018, https://www.researchgate.net/publication/318403390_Gender_Law_and_Jurisprudence (haettu 15.9.2022)

8. Lopuksi

Olen tässä artikkelissa tarkastellut oikeustieteen objektiivisuutta ensin perinteisen metafyyssisen ja semanttisen objektiivisuuskäsityksen ja sitten uuden episteesmisten riskien hallintaan keskittyvän käsityksen kautta. Tämä uusi tapa ymmärtää objektiivisuus soveltuu mielestäni hyvin myös oikeustieteen objektiivisuuden pohtimiseen: se ohjaa kiinnittämään huomiota niihin konkreettisiin keinoihin, joilla inhimillisiä tiedollisia heikkouksia voitaisiin oikeudellisen tulkinnan ja ratkaisutoiminnan yhteydessä minimoida.

Yhtenä tällaisena keinona mainittiin monipuolinen, moniääninen kriittinen keskustelu. Jos kilpailevat koulukunnat sitten pääsevät jostakin asiasta yksimielisyyteen, ollaan varmasti niin lähellä objektiivisuuden ideaalia kuin se inhimillisille tiedollisille subjekteille oikeustieteessä on mahdollista. Tässä artikkelissa ei kuitenkaan käsitelty kunnolla yhtä oikeudellisten tulkintakiistojen erityispiirrettä – sen kietoutumista moraaliseen pohdintaan. Vaikka oikeuden radikaalia indeterminanssiteesiä ei hyväksyisikään, on kuitenkin selvää, että joskus tulkitsija joutuu tekemään arvovalintoja erilaisten hyvin perusteltavissa olevien tulkintavaihtoehtojen välillä. (Tässä on yksi asia, josta niin kriittiset kuin perinteisetkin lainoppineet lienevät yksimielisiä!) Mutta voivatko arvovalinnat olla objektiivisia? Eikö tässä lopulta ajauduta takaisin vain subjektiivisten mieltymysten pariin, joissa mikään valinta ei ole objektiivisesti ottaen oikeampi kuin toinen?

Kysymys arvojen objektiivisuudesta, tai toisella tavalla ilmaistuna, etiikan rationaalisuudesta, on niin laaja ja vaikea kysymys, ettei sen käsittelyyn tässä artikkelissa ole tilaa. Totean lopuksi vain, että kriittisessäkin lainopissa on sitouduttu joihinkin arvoihin, eli arvojen olemassaolo jollakin tavalla tunnustetaan. Samoin, kuten aiemmin totesin, jotta suuntauksen kriittinen ulottuvuus säilyy, täytyy mielestäni olettaa myös joidenkin arvojen olevan (joissakin tilanteissa) oikeampia tai sopivampia kuin toisten. Kriittinen lainoppihan liitetään usein vasemmistolaiseen poliittiseen ideologiaan⁶¹; jos kriittinen lainoppinut ei itse usko tämän ideologian paremmuuteen verrattuna vaikkapa ääri-libertarismiin, miksi hän vaivautuisi osallistumaan oikeusteoreettiseen keskusteluun?

Kysymys kuuluukin, miten oikeina pidettyjen arvojen puolesta voi argumentoida, ja miten moraalifilosofisen argumentaatioon objektiivisuutta voisi parantaa? Etiikassakin on monia ajattelijan subjektiivisia vinoumia poistamaan pyrkiviä tekniikoita, kuten puolueettoman sivustakatsojan tai tietämättömyyden verhon idea – Kantin kategorisen imperatiivinkin voi nähdä tällaisena strategiana. Myös aristotelista hyve-etiikkaa on hyödynnetty oikeudellisen ja morali-

61. Ks. esim. Mark Tushnet, *Critical Legal Studies: A Political History*. Yale Law Journal 100(5) March 1991, s. 1515–1544.

sen argumentaation objektiivisuuden lisäämiseksi.⁶² Objektiivisuutta edistävät strategiat eivät siis lopu, vaikka astuttaisiin puhtaasti arvokeskustelun puolelle. Ja joskus sielläkin keskenään kiistelevät koulukunnat voivat saavuttaa yksimielisyyden. Yhtenä esimerkkinä voi pitää vaikkapa toisen maailmansodan jälkeistä laajamittaista sitoutumista oikeustieteellekin keskeiseen ihmisarvon ideaan.⁶³

Legal interpretation and the risk account of scientific objectivity

MAIJA AALTO-HEINILÄ, Ph.D., University Lecturer, University of Eastern Finland

The article applies the risk account of scientific objectivity, as developed by Inkeri Koskinen, to the context of legal interpretation. Scientific objectivity is traditionally understood as faithfulness to facts, value-freedom, and the absence of bias. If the objectivity of law is understood in the same way, this can easily lead either to complex and problematic reductive analyses of legal concepts, such as Michael S. Moore's semantic externalism, or to sceptical views about the objectivity of law, such as those propounded by Critical Legal Studies. Koskinen's analysis is a new way of understanding scientific objectivity, focusing on the epistemological weaknesses of researchers and on strategies for mitigating the risks arising from such weaknesses rather than on ontological and semantic questions. The author argues that this way of understanding objectivity is especially well suited to the legal context. Different strategies for reducing the epistemic risks involved in the context of legal interpretation are introduced and discussed. These involve e.g. the procedural requirement to give a reasoned decision and the possibility of appeal, as well as making the legal community more diverse and multi-voiced. When viewed from this perspective, critical legal scholars, with their focus on the possible hidden political or economic agendas of mainstream legal scholarship, helps to increase the objectivity of legal interpretation instead of undermining it.

62. Ks. Amalia Amaya, *Virtue and Objectivity in Legal Reasoning*, teoksessa *Villa Rosas – Fabra-Zamosa 2022*, s. 270-291.

63. Ihmisarvoon liittyvästä konsensuskuesta, ks. Hanna-Maria Niemi, *Ihmisarvo ja ihmisoikeudet*, teoksessa *Maija Aalto-Heinilä – Visa Kurki (toim.), Mitä oikeudet ovat? Filosofian ja oikeustieteen näkökulmia*. Gaudeamus 2019, s. 129-145.